

پرستاری در نگاه دین

لایه‌های سنگین حزن بر دل بیمار فرو می‌نشینند. چشمهای بی‌رمق او درد را فریاد می‌کشند.

لایه‌های سنگین حزن بر دل بیمار فرو می‌نشینند. چشمهای بی‌رمق او درد را فریاد می‌کشند. در این لحظات، تنها سایه پرستار است که بیمار را در مسیر پر فراز و نشیب بیماری قوت می‌بخشد. پرستار حرفی از کلام خداوند است، شعاعی از ملکوت پر حشمت است و تابشی از زیبایی انسان. امروزه پرستاری چون دیگر شاخه‌های علوم، جنبه‌های تخصصی و روانشناختی پیدا کرده است و دانشکده‌های پرستاری در سرتاسر گیتی شکل گرفته‌اند، اما باید اذعان نمود همچنان بخشی از چهره زیبایی پرستاری زیر سایه سنگین بی‌توجهی و یا جهل، کدر و ناشناخته مانده است. اسلام که دین همه جانبه‌نگر است ما را با این زوایا آشنا می‌کند. آنچه به فهرست می‌کشانیم گامی کوچک در ارائه فقه پرستاری است. اگر فقه پرستاری جمع‌آوری و ترویج شود انگیزه‌های معنوی در دل پرستاران بیدارتر می‌شود و بیمارستانها به دانشگاههای حکمت و عرفان تبدیل خواهند شد. اسلام با ریزبینی و موشکافی عمل به احکامی را سفارش می‌کند که بیمار را در سلامتی جسم و روح یاری می‌رساند. به این امید که فقه پرستاری در دانشکده‌های پرستاری جایگاهی مناسب و بسزا پیدا کند. احوالپرسی از بیمار احوالپرسی عملی است که هر روز بارها و بارها آن را انجام می‌دهیم. احوالپرسی از يك فرد نشانه توجه به او و احوالپرسی نکردن نشانه نادیده گرفتن اوست. اسلام از کسی که با بیمار روبرو می‌شود، خواسته است که احوالپرسی را فراموش نکند. مبادا که بیمار دلگیر شود. زیرا بیمار در راه پر فراز و نشیب بیماری به روحیه‌ای قوی و پابرجا شدیداً احتیاج دارد. پیامبر(ص) فرمود: کمال عیادت بیمار این است که یکی از شما دستبر چهره یا دست او نهد و با او احوالپرسی کند. به او بگوید چگونه صبح و یا شب نمودی؟

اذیت نکند، مريض، مریض در غم و رنجی فراوان دست و پا می‌زند، سزاوار نیست بار غم او را با اذیت کردنش بیشتر کنیم. او را چه زنی که روزگارش زده است. پیامبر(ص) فرمود: لاتؤذوه و لاتضجروه. بیمار را اذیت نکنید و به او فشار وارد نیاورید. امام صادق(ع) فرمود: لا تغیضوه مریض را خشمگین نسازید. مریض را در تنگناهای رسوم و آداب اجتماعی قرار دادن از مصادیق روشن ایذاء است مانند:

الف. نشست، طه‌لانی، نداد مريض، در حدیث آمده است: تعجل القيام عنده فان عیادة النوكی اشد علی المریض من وجعه در برخاستن از نزد مریض شتاب بخرج ده. چه آنکه برای مریض عیادت جاهل سخت‌تر از دردی است که دارد. بیماری که هست مرا از عیادت است. در حدیث دیگری می‌خوانیم: خفف الجلوس الا ان یكون المریض یحب ذلك و یریده نزد مریض کم بنشین؛ مگر آنکه خود او بخواهد نزدش بمانی.

ب. دست زدن، نادان مريض، بیشتر سنگین شود بیماری از پرسیدن نباید بیمار را با پرسشهای پشت سر هم گیج و عصبانی کرد. پیامبر(ص) فرمود: در پرستش از مریض به پر و پای او مپیچ بلکه به دو حرف بسنده کن. ناگفته نماند اگر بهبودی مریض به پرسشهای مکرر بستگی داشته باشد، نباید سرباز زد. بنابر این سؤالات پزشکی از قاعده مستثنی است. «که درد از طبیبان نشاید نهفت»

ا. شاد بمان، در بیمارستان، خودخواهیها و سرکشی‌ها فرو می‌نشینند، روح بیمار فرصت می‌یابد تا زندگی را از زاویه درد و رنج تجربه کند، دل بیمار اجازه می‌دهد تا کبوتران عبرت راحت بر دامانش بنشینند و عقل به بیلاق تفکر برود. پرستار که مونس تنهاییها، رنجها و تحولات روحی بیمار است، در این لحظات کمیاب باید دست‌بیمار را بگیرد و او را در رجعت به خویشتن یاری رساند، در اعماق روح خسته بیمار نفوذ کند و دانه مهر به حق را در جانش بنشاند. او می‌تواند و باید وظایف بنده را در پیشگاه بنده‌نواز در گوش بیمار زمزمه کند.

امدها، کندن، مريض، بیمار با شرائط سختی دست و پنجه نرم می‌کند: تلخی دارو، سختی تنهایی، فشار درد و ... در این شرایط گاهی بیمار خود را می‌بازد و تصویر سلامتی‌اش را در آینه آینده مبهم می‌بیند و از خود می‌پرسد آیا شفا پیدا می‌کنم؟ اینجاست که اگر امید خود را بازنیابد ممکن است اصلاً به بهبودی نرسد.

اسلام وظایفی را در جهت تقویت روحیه بیمار ارائه داده است. مسلماً پرستاران از مخاطبان اصلی این وظایف هستند. الف) بنامد (ص)، فهمد: اذا دخلته علی المریض، فنفسها له الاحیاء، فان ذلك لا بد شئاً ه هه بطب النفس، هنگامی که بر بیمار وارد شدید او را به زنده ماندن امیدوار کنید. این سخن - هر چند - قضا را رد نمی‌کند ولی روح را شادمان می‌کند.

ب (آه صدف ده).

حضرت عیسی فرمود: یلتذ المریض نعت الطیب العالم بما یرجو فیہ من الشفاء فاذا ذکر مرارة الدواء و طعمه کدر علیہ الشفاء.

بیمار از شنیدن توصیف پزشک در شفابخش بودن دارو لذت می برد اما زمانی که پزشک تلخی دوا را یادآور می شود بیمار چهره شفا را تیره می بیند.

د آه دین، حاجت سما، پیامبر (ص) فرمود: کسی که جهت رفع حاجت مریض تلاش کند گناهان او فرو می ریزد؛ خواه حاجت او را برآورد و خواه از عهده آن برنیاید.

مرحوم محدث نوری در کتاب مستدرک بابی تحت عنوان «استحباب سعی در برآوردن حاجت بیمار» گشوده و می گوید این تلاش نسبت به بیماری که از خویشان است استحباب بیشتری دارد.

تدبک سلامت، بیمار دست در پنجه فشاری طاقت فرسا دارد اما آنکه بیمار را در زندان درد و فشار محبوس کرده از حال او غافل یست خداوند به ازای سختیهای دوران بیماری صفحه دل بیمار را از گناه پاک می کند.

پیامبر رحمت صلی الله علیه و آله فرمود:

ناله مریض تسبیح، فریادش تهلیل، خوابیدنش در بستر عبادت و غلطیدنش از پهلویی به پهلوی دیگر در حکم جنگ با دشمنان خدا است. او میان مردم راه می رود در حالی که گناه با او نیست.

بنابر این بیمار شفا یافته تنها جسم خویش را باز نیافته بلکه روح خود را از خداوند، مطهر می ستاند.

پس بر ما است که با دو تبریک به پیشواز او برویم: تبریک جهت پاکی اش از گناهان و تبریک به مناسبت بهبودی او از نظر اسلام.

تبریک نخستین اهمیت ویژه ای دارد.

امام سجاد (ع) چنین بود که هر گاه بیماری را می دید که شفا یافته به او می فرمود: پاکی از گناهان بر تو مبارک باد.

خود ساز، ه عدت بیماری آینه ای است که چهره دیگر زندگی را نشان می دهد. پرستار می تواند ابعاد این زندگی را شفاف تر از دیگران نظاره کند. او باید از حال و روز پریشان بیمار عبرت آموزد و از دیدن درد و رنج اش درس گیرد.

پیشوای اول شیعیان می فرمود:

کم مرضت ببیدک تبغی لهم الشفاء و تستوصیف لهم الاطباء غدا لا یغنی عنهم دواؤک و لا یجدی علیهم بکاؤک. چه کسانی را با دست خود پرستاری نموده که برای آنان شفا می طلبیدی و از پزشکان دارو می گرفتی ولی دواهای تو بحالشان نفعی نبخشید و گریهات بر آنان، نجاتشان نداد!

داد، غذا، مهد علاقه به مریض، پیامبر (ص) فرمود: من اطعم مریضا شهوته اطعمه الله من ثمار الجنة.

هر که غذای دلخواه مریضی را به او بخوراند خدا از میوه های بهشت به او خواهد خوراند.

البته غذای مریض نباید مغایر با توصیه های پزشک باشد. در این مورد پیامبر (ص) می فرماید:

مصلحت مریض در توصیه های پزشک نهفته است نه در آنچه خود او می خواهد.

دانست، احکام مهد ابتلاء، پرستار باید دو نوع حکم را فرا گیرد:

1- احکامی که بر اساس مساله محرم نامحرم بودن نسبت به بیمار مطرح شده است.

در این زمینه، فقه در کنار توجه به ضرورتها و واقعیتهای اجتماعی، به جنبه های طهارت قلب و روح نیز توجه کرده است و احکامی جامع ارائه داده که لازم است پرستاران عزیز این احکام را بدانند.

2- احکام فقهی بیمار

بیمار در زمینه انجام عبادت و پاکی و نجاست احکامی دارد. شایسته است پرستاران با این احکام نیز آشنا گردند تا:

1- اگر بیماری این احکام را نمی داند او را ارشاد کنند.

2- بتوانند بیمار را در انجام اعمال عبادی یاری برسانند. هر دو نوع حکم در رساله های عملیه و کتب فقهی ارائه شده است.

طلب دعا از مریض، دعای بیمار در حق عیادت کننده مستجاب می شود؛ همانطور که نفرین او چنین است؛ از این روی مستحب است از بیمار طلب دعا کنیم. همانطور که لازم است از کاری که ممکن است او را خشمگین و وادار به نفرین کند، پرهیز کنیم.

کمک کردن، به بیمار، در انجام عبادات عبادت روح زندگی، ارتباط درست آفریده با آفریننده و مایه حیات و کمال انسان است. براستی چه کسی جز او فریاد رس است؟ تنها اوست که باید در برابرش زانو زد، به رکوع رفت و پیشانی بر خاک سایید و ...

شرایط بیماری هر چند بیمار را به خدا نزدیک می کند ولی گاهی انجام اعمال عبادی را برایش دشوار و یا غیر ممکن می سازد. پرستار می تواند بیمار را در انجام این اعمال و یا تهیه مقدمات آن یاری رساند.

محبه، نگرش، سما، ب خه دین، پیامبر (ص) فرمود: لا تکرهوا مرضاکم علی الطعام بیمارانتان را بر خوردن غذا مجبور نکنید.

ماعات خهاب سما، مراعات خواب بیمار و کوشش جهت اینکه خوابی آرام داشته باشد، مورد توصیه لازم قرار گرفته است.

نخه، در، حن، نذ سما،
رسول خدا(ص) نهی فرمود از اینکه نزد مریض عیادت کننده او چیزی بخورد. چه اینکه این عمل ثواب عیادت را از بین می برد.
نشست، در کنا، سما،
پیامبر(ص) فرمود: کسی که به دیدار مریض رفته زمانی که کنار او می نشیند رحمت الهی او را فرو می گیرد.

اگر به این نکته توجه کنیم که اصولا اسلام اجازه نمی دهد در زمینه های قضای الهی قاطعانه حکم برانیم، مراتب اهمیت در روحیه دادن به مریض بدست می آید زیرا توصیه شده به مریض بگویید انشاءالله شما خوب می شوید و زنده می مانید.